

ศิลปะการพูด

นับตั้งแต่มนุษย์เรารวมตัวกันเป็นหมู่เหล่า มีภาษาเป็นสื่อในการถ่ายทอดความหมาย มีผู้นำและผู้ตาม ศิลปะการพูดจึงได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์อย่างช้า ๆ และมากยิ่งขึ้นทุกที การออกคำสั่ง การชักชวน การชี้แจงต่อบุคคลหมู่มาก แม้ว่าจะไม่เป็นพิธีรีตองอะไร เหล่านี้ถือเป็นศิลปะการพูดทั้งสิ้น

ในสมัยกรีก ผู้ซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิตนั้น นอกจากจะต้องเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาอันเป็นที่ยอมรับแล้ว ยังจะต้องเป็นผู้มีความสามารถในการถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนอีกด้วย ไม่ว่าจะด้วยการเขียนหรือการพูด

โรมในสมัยกลางได้กำหนดศิลปะวิชาการที่จำเป็น 7 วิชา เรียกว่า “ศิลปศาสตร์ 7 ประการ” ประกอบด้วยวิชาไวยากรณ์ ศิลปะการพูด ตรรกวิทยา เลขคณิต เรขาคณิต ดาราศาสตร์ และดนตรี

ขณะเดียวกัน อินเดียนซึ่งถือกันว่าเป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญทางตะวันออกก็ได้กำหนด “ศิลปศาสตร์ 18 ประการ” ของตนขึ้นมาบ้าง มีวิชาศิลปะการพูดรวมอยู่ด้วย อินเดียนยังมีคัมภีร์มหาดมะ ซึ่งบรรยายถึงคุณสมบัติของผู้เป็นมหาดมะ ซึ่งได้แก่ผู้มีอิทธิฤทธิ์และจิตใจสูง โดยกำหนดคุณสมบัติไว้ 5 ประการ ประการหนึ่งในจำนวนนั้นคือ ต้องเป็นผู้รู้วิชาวิทยาศาสตร์

แม้แต่สุนทรภู่กวีเอกของไทยเรา ท่านก็ยังได้เคยเขียนถึงความสำคัญของการพูดไว้หลายตอนด้วยกัน ดังความตอนหนึ่งจาก “นิราศภูเขาทอง” ซึ่งกล่าวไว้ดังนี้

ถึงบางพูดพูดดีเป็นศรีศักดิ์
มีคนรักสรรถ้อยอร่อยจิต
แม้้นพูดชั่วตัวตายทำลายมิตร
จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพูดจา

ปราชญ์ท่านอื่น ๆ ของไทยเราก็ได้ให้ความสำคัญแก่การพูดไว้มาก ซึ่งเราจะอ่านพบได้ในวรรณคดีหลาย ๆ เรื่อง ดังเช่นความตอนหนึ่งจากพระราชนิพนธ์ของสิ้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 6 เรื่อง “วิวาท์พระสมุทร”

ปากเป็นเอกเลขเป็นโทโบราณว่า
หนังสือเป็นตรีมีปัญญาไม่เสียหลาย
ถึงรู้มากไม่มีปากลำบากตาย
มีอุบายพูดไม่เป็นเห็นป่วยการ
ถึงเป็นครูรู้วิชาปัญญามาก
ไม่รู้จักใช้ปากให้จัดจ้าน
เหมือนเต่าฝิ่งนั่งซื้อฮือรำคาญ
วิชาชาญมากเปล่าไม่เข้าที่

โดยสรุปแล้ว วิชาการพูดต่อที่ชุมนุมชนเป็นวิชาที่มีประโยชน์และมีความจำเป็นอย่างยิ่งมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ไม่ว่าจะเป็นยุคใดสมัยใด ในสังคมระดับใด หรือในแขนงอาชีพใด การพูดที่ดีนั้นจะเป็นอาวุธและอารมณ์ระดับกาย เป็นเครื่องส่งเสริมความก้าวหน้า ความสำเร็จ ทั้งในทางสังคมและการงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ปรารถนาจะเป็นผู้นำหรือมีส่วนร่วมอันสำคัญในกิจการต่าง ๆ แล้ว การพูดต่อที่ชุมนุมชนเกือบจะเป็นสิ่งซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เลย

การพูดคืออะไร

ทินวัตน์ มฤคพิทักษ์ กล่าวว่า การพูดคือการสื่อสารความคิดจากผู้พูดไปสู่ผู้ฟัง โดยอาศัยน้ำเสียง ภาษา และกิริยาท่าทางเป็นสื่อ

การพูดเป็นทั้งศิลปะและวิทยาศาสตร์อยู่ในตัวของมันเอง หมายความว่าส่วนหนึ่งของการพูดต้องอาศัยความสามารถเฉพาะตัว และอีกส่วนหนึ่งก็มีกฎเกณฑ์สำหรับปฏิบัติและถ่ายทอดสู่กันได้

เราอาจกล่าวได้ว่า แม้เครื่องมือสื่อข้อความจะก้าวหน้าทันสมัยขึ้นเพียงใด ความสำคัญของการพูดก็หาได้ลดน้อยลงไป ตรงกันข้าม กลับทวีความสำคัญขึ้นเป็นเงาตามตัว

การพูดเป็นศิลปะ

เราปฏิเสธไม่ได้อย่างเด็ดขาดว่าการพูดมิใช่ศิลปะ เช่นเดียวกันกับที่เราปฏิเสธไม่ได้ว่าการพูดที่ดีไม่จำเป็นต้องอาศัยพรสวรรค์ เพราะโดยเนื้อแท้แล้วการพูดที่ดี โดยเฉพาะการพูดต่อ

ที่ชุมนุมชนที่ดี จำเป็นต้องอาศัยทั้งศิลปะและพรสวรรค์ของผู้พูดประกอบกันอยู่ด้วย เราจะสังเกตเห็นได้ว่าการพูดของแต่ละคนมีความคิดผิดแผกแตกต่างกันไป แม้ว่าคนเหล่านั้นจะได้รับการฝึกฝนอบรมมาเท่า ๆ กันจากสถาบันเดียวกัน บางคนประสบความสำเร็จมาก ในขณะที่คนอื่น ๆ ประสบความสำเร็จลดหลั่นกันลงมา ผู้พูดบางคนมีความสามารถในการสร้างอารมณ์ขันเป็นเลิศ บางคนถนัดในการพูดปลุกเร้า ในขณะที่อีกคนอาจจะไม่สันทัดในการสร้างอารมณ์ขันหรือพูดปลุกเร้า แต่กลับมีความสามารถเป็นเยี่ยมในการบรรยายให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้ฟังได้อย่างถ่องแท้ การสร้างอารมณ์ขันต้องอาศัยศิลปะอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับการพูดปลุกเร้าหรือการพูดบรรยายซึ่งต้องอาศัยศิลปะในแบบฉบับที่แตกต่างกันไป อัตราความสำเร็จของผู้พูดแต่ละคนจึงขึ้นอยู่กับศิลปะและพรสวรรค์ที่แตกต่างกันไปด้วย

การพูดเป็นศาสตร์

หมายความว่า การพูดเป็นสิ่งซึ่งสามารถจะนำมาศึกษาฝึกฝนอบรมกันให้มีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นได้ คนเราทุกคนที่ไม่เป็นใบ้ย่อมพูดได้มาตั้งแต่เด็ก แต่การพูดได้กับพูดดีนั้นต่างกัน คนที่พูดได้บางคนพูดจาเนือย ๆ ตะกุกตะกัก บางคนพูดซ้ำซากเยิ่นเย้อยืดเยื้อ บางคนพูดไม่ชวนฟัง ไม่น่าเลื่อมใส เป็นต้น ซึ่งหากบุคคลเหล่านี้ได้ผ่านการศึกษอบรมและฝึกฝนในด้านการพูดอย่างพอเพียง ลักษณะที่รุ่มร่ามไม่ฟังปรารภเหล่านี้ก็จะถูกขจัดให้หมดสิ้นไปได้ อย่างแน่นอน กลายเป็นคนที่พูดดีขึ้นมา แทนที่จะเป็นคนพูดได้แต่เพียงอย่างเดียว

อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จที่เกิดตามขึ้นมา นั้นอาจจะไม่เท่าเทียมกัน ขึ้นอยู่กับศิลปะและพรสวรรค์ของแต่ละคนดังได้กล่าวไว้แล้ว บางคนเมื่อผ่านการศึกษอบรมและการฝึกไปแล้วก็พูดดีแต่เพียงพื้น ๆ ขนาดที่เรียกว่าไม่ถึงกับตกม้าตาย หรือต้องอับอายขายหน้าใคร ในขณะที่บางคนอาจจะประสบความสำเร็จยอดเยี่ยม เป็นนักพูดเอกชนิดโด่งดังคับฟ้าเลยทีเดียว ทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านั้นก็เคยมีปัญหาเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ทั้งนี้ก็เพราะการศึกษาและการฝึกฝนจะสามารถช่วยขุดเอาพรสวรรค์ที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวของแต่ละคนให้ปรากฏออกมาได้

เดมอสเธนิส นักพูดฝีปากเอกชาวกรีก ได้เคยพูดปลุกใจทหารที่กำลังระส่ำระสายให้ต่อสู้กับกองทัพอันเกรียงไกรของพระเจ้าฟิลิปแห่งเมสซิโดเนียจนได้รับชัยชนะ

ตามประวัติแต่เดิม เดมอสเธนิสเป็นคนพูดติดอ่าง ไปพูดในที่ชุมนุมชนก็ถูกยับยั้งเหยียดหยามมาแล้ว แต่เดมอสเธนิสเป็นคนมีศรัทธาแก่กล้าในเรื่องการพูด จึงหลบจากกรุงเอเธนส์ไปฝึกอยู่นอกเมือง ฝึกด้วยตนเอง พูดกับทะเลบ้าง ก้อนหินบ้าง จนคล่องแคล่วดีแล้วจึงกลับเข้ากรุงเอเธนส์ และกลายเป็นนักพูดเอกของกรีกไปในที่สุด

อดีตประธานาธิบดีอับราฮัม ลินคอล์น แห่งสหรัฐอเมริกา เมื่อเริ่มเป็นทนายไปว่าความครั้งแรก ปากสันชาสันแห่งอดกด้วยความประหม่า จนศาลสงสารสั่งให้นั่งลง ท่านได้พยายามฝึกฝนตนเองจนประสบความสำเร็จในการพูดอย่างยอดเยี่ยม ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักพูดเอกของโลกสุนทรพจน์ของท่านที่เรียกกันว่า “สุนทรพจน์เกตตีสเบิร์ก” ได้รับเกียรติให้ลงบันทึกในหนังสือเอ็นไอซีโคลพีเดีย และเป็นที่ยุ้จักอย่างกว้างขวาง วาทะส่วนหนึ่งของท่านที่ว่า **“รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน จักไม่สูญสลายไปจากโลก”** ได้กลายมาเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

เซอร์วินสตัน เชอร์ชิล รัฐบุรุษของอังกฤษผู้เป็นทั้งนักการเมือง นักการทหาร และนักพูด เคยใช้วาทศิลป์ทั้งในและนอกรัฐสภา ปลุกใจทหารหาญตลอดจนชาวอังกฤษทั้งหมดให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ต่อสู้ป้องกันเกาะอังกฤษได้สำเร็จมาแล้วเมื่อปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 ตามประวัติเชอร์ชิลพูดไม่ค่อยจะชัดและพูดพล่ามจนได้ชื่อว่าเป็นนักพูดที่พูดไม่รู้จักจบ ต่อมาจึงได้ฝึกฝนปรับปรุงให้ดีขึ้น จนกลายเป็นนักพูดฝีปากเอกไปในที่สุด

แม้แต่อดีตประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี แห่งสหรัฐอเมริกา เจ้าของวาทะ **“จงอย่าถามว่าประเทศชาติจะทำอะไรให้ท่านได้บ้าง แต่จงถามว่าท่านจะทำอะไรให้แก่ประเทศชาติ”** ก็ยังเคยผ่านการฝึกการพูดมาก่อนเช่นกัน

ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า การพูดต่อที่ชุมนุมชนนั้นเป็นสิ่งซึ่งเราสามารถจะศึกษาอบรมและฝึกฝนกันได้ ไม่ใช่สิ่งเหลือวิสัยเลยที่เราจะปรับปรุงหรือพัฒนาตนเองให้เป็นคนพูดดี

การฝึกเป็นปัจจัยสำคัญ

โดยที่การพูดที่ชุมนุมชนเป็นทั้งศิลปะและเป็นทั้งศาสตร์ดังกล่าวแล้วข้างต้น จึงมีหลักเกณฑ์มีแบบวิธีที่จะสั่งสอนกันได้เช่นเดียวกับศิลปศาสตร์ทั้งหลาย แต่หากจะให้มีความชำนาญจัดเจนในทางปฏิบัติ จำเป็นจะต้องอาศัยการฝึกฝนอยู่บ่อย ๆ เป็นสำคัญจนเกิดทักษะ

คนที่ยังขี้จรรยาไม่เป็นย่อมรู้สึกว่ายาก แต่เมื่อลองหัดดูแล้วก็จะเห็นว่าไม่ใช่เรื่องยากนัก เมื่อเป็นใหม่ ๆ ก็เอากันแต่เพียงไม่ให้ล้ม บางครั้งก็ต้องเลี้ยงไปตามใจของรถเพราะเรายังบังคับไม่ได้ มีอะไรก็คิดขวางกั้นเอาบ้างจนกว่าจะรู้สึกถนัดมีความชำนาญดีแล้ว เราก็จะบังคับไปได้ตามความต้องการแม้จะเป็นทางแคบ ๆ ถือว่ารถจักรยานนั้นขี่เองแล้วฉันใด การฝึกการพูดก็ฉันนั้น